

Asia: VN/11019/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maanalaisen verkkoinfrastruktuurin sijaintitiedoista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Millaisia taloudellisia, toiminnallisia, yhteiskunnallisia tai muita vaikutuksia tunnistatte? Miten arvioitte uuden toiminta- ja toteutusmallin tai muut edustamallenne taholle aiheutuvat seuraukset?

Helsingin alueella on käytössä pitkään kehitetty yhden luukun malli, jossa kaupungin ylläpitämä yhdistelmäjohtokartta, sijoitus ja kaivulupamenettelyt sekä hankkeiden koordinointi muodostavat saumattoman kokonaisuuden. Tämä järjestelmä tuottaa kaivajille kattavat ja ajantasaiset tiedot kaikista johdoista, myös yksityisistä, ja mahdollistaa haittojen tehokkaan hallinnan tiiviissä kaupunkirakenteessa. Esitysluonnoksen mukainen valtakunnallinen tietopiste ei korvaa tätä toimivaa kokonaisuutta, vaan rakentuu sen rinnalle, mikä johtaa käytännössä kaksinkertaiseen asiointiin: kaivuluvat ja suunnittelun edellyttämät tiedot olisi jatkossakin haettava kaupungilta ja lisäksi valtakunnallisesta tietopisteestä, jossa vielä tuotettaisiin sama monijohtokartta toistamiseen. Päällekkäisyys lisää työmäärää ja virhemahdollisuuksia ilman, että tietojen kattavuus tai laatu paranisi huomattavasti.

Taloudellisesti esitys kasvattaa merkittävästi verkonhaltijoiden kustannuksia. Vaatimus muuntaa pitkään ylläpidetyt ja tarkat verkkotiedot tietopisteen edellyttämään muotoon johtaa laajaan manuaaliseen konversiotyöhön, jonka kustannusvaikutus voi olla jopa noin 100 000 euroa vuodessa ilman, että tiedon laatu tai turvallisuus paranee. Kun tähän lisätään rajapintainvestoinnit ja auditoinnit, kokonaiskustannukset nousevat huomattavasti, mutta hyöty jää vähäiseksi alueilla, joilla johtotiedot ovat jo tarkkoja, kattavia ja käytännössä hyödynnettävissä yhden palvelun kautta.

Samalla esityksessä ongelmaksi määritelty kaivuvaurioiden määrä ei Helsingin tapauksessa perustu tiedon puutteeseen: vahinkoja on tapahtunut keskimäärin vain noin 12 tapausta vuodessa, noin 2 500 euron keskimääräisellä korjauskustannuksella per tapaus (yhteensä noin 30 000 euroa vuodessa), ja ne ovat syntyneet työmaalla tapahtuneista inhimillisistä virheistä, eivät johtotietojen puutteesta tai epätarkkuudesta. Uusi valtakunnallinen tietopiste ei vähentäisi näitä vahinkoja, mutta kasvattaisi kustannuksia ja hallinnollista taakkaa.

Yhteiskunnallisesti esitys heikentäisi pääkaupunkiseudun nykyistä hyvin koordinoitua hankkeiden suunnittelu ja lupaprosessien kokonaisuutta. Helsingissä käytössä oleva malli perustuu kattavuuteen, yhdenmukaisuuteen ja keskitettyyn ohjaukseen. Esitysluonnos ei hyödynnä näitä vakiintuneita käytäntöjä tai suurten kaupunkien toimivia ratkaisuja, vaan loisi rinnalle toisen, osin kattamattoman palvelun. Tämä näkyy mallin heikkona soveltuvuutena alueille, joilla nykyinen järjestelmä toimii tehokkaasti, ja lisää riskiä siitä, että

samalle alueelle syntyy kaksi toisistaan poikkeavaa monijohtokarttaa, mikä kasvattaa epäselvyyksiä ja voi heikentää kaivajien turvallista päätöksentekoa.

2. Miten näette uusien toimijoille asetettujen velvoitteiden, kuten esimerkiksi rekisteröintivelvoitteiden, tiedonantovelvoitteiden, turvallisuusvelvoitteiden ja näyttötoimintavelvoitteiden, toimivuuden edustamanne tahon näkökulmasta?

Rekisteröinti ja tiedonantovelvoitteet lisäävät hallinnollista taakkaa, vaikka Helsingissä yhteyspisteet ja vastuualueet ovat viranomaisten tiedossa ja asiointi toimii jo selkeästi kaupungin järjestelmien kautta. Uusi, rinnakkainen raportointikierros ei paranna tiedon laatua tai turvallisuutta.

Aiemmillä lausuntokierroksilla on tuotu esiin, että Helsingin alueella johtotietokyselyt tulisi ohjata kaupungin järjestelmään eikä verkonhaltijan tarvitsisi vastata erikseen valtakunnallisen tietopisteen kautta. Tämä on edelleen perusteltua, sillä se estää päällekkäisen monijohtokartan muodostamisen ja karsii tarpeetonta rajapintatyötä.

Turvallisuusvelvoitteiden osalta henkilöturvallisuusselvitysten laajentaminen koskemaan suurta määrää alihankkijoita ja eri verkkojen parissa työskenteleviä henkilöitä johtaa tarpeettoman suureen selvitysmäärään ja päällekkäiseen työhön. Tarkempi, keskitetty todentamismalli olisi tarkoituksenmukaisempi ja säilyttäisi turvallisuustason ilman moninkertaista hallinnollista kuormaa.

Näyttötoiminnan kustannusvastuun siirtäminen verkonhaltijalle on myös ongelmallista. Nykyinen käytäntö, jossa näyttötyö on tilaajalle maksullista, on toimiva ja oikeudenmukainen, eikä sitä tule muuttaa tavalla, joka kasvattaa verkonhaltijan kustannuksia ilman vastaavaa hyötyä.

3. Miten 26 §:n verkkotietojärjestelmän luokat toimivat näkökulmastanne ja ovatko esitetyt verkkotietojärjestelmien tietoturva-vaatimukset riittävän kattavat?

Energia ja sähköverkot ovat jo laajan kriittisen infrastruktuurin ja kyberturvallisuuden sääntelyn piirissä, jossa auditointi ja valvontamekanismit ovat vakiintuneita. Esitysluonnoksen mukainen luokittelumalli ei tuo lisäarvoa nykyisiin käytäntöihin, vaan kasvattaa päällekkäistä hallinnollista taakkaa ja vaatisi laajoja järjestelmien muutoksia ja tietojen konversioita ilman, että turvallisuus tosiasiallisesti paranisi.

Helsingissä verkkotietojen tarkkuus ja dokumentointi ovat pitkään olleet korkealla tasolla. Tietojen konvertointi uuteen muotoon ei paranna tietoturvaa, vaan lisää virheriskejä ja kasvattaa kustannuksia. Kriittisiä verkkotietoja koskeissa prosesseissa turvallisempi malli on hajautettu käsittely: verkkoalue ilmoitetaan etukäteen ja tarkat tiedot luovutetaan vain tarvittaessa.

4. Miten näette sähköisen tietopisteen rahoituksen ja toimialoilta perittävät maksut nyt ja tulevaisuudessa?

Maksujen ja rahoituksen tulee noudattaa aiheuttamisperiaatetta. Toimijoiden, jotka ensisijaisesti hyötyvät tietopisteestä, tulee kantaa pääasiallinen kustannusvastuu. Uusi tietopiste ei tuota lisäarvoa alueilla, joilla on jo toimiva järjestelmä, vaan aiheuttaa päällekkäistä asiointia ja uusia velvoitteita. Ei ole perusteltua, että toimijat maksavat järjestelmästä, joka ei palvele heidän tarpeitaan.

Näyttötoiminnan kustannusvastuiden siirtäminen pois työn tilaajalta ei ole tarkoituksenmukaista. Näyttötyö on lähtökohtaisesti tilaajalle laskutettavaa, ja tämän periaatteen tulee säilyä.

5. Miten arvioitte verkkotietokyselyn määräajat sekä verkkotoimijalle asetetun määräajan ilmoittaa verkkotietokyselyssä pyydyt tiedot Liikenne- ja viestintäviraston tietopisteeseen?

Kolmen päivän määräaika on monissa tapauksissa epärealistinen, erityisesti silloin, kun tiedot eivät ole valmiiksi tietopisteen vaatimaa muotoa ja edellyttävät manuaalista muokkausta. Tämä korostuu siirtymävaiheessa, jolloin tarvittavat rajapinnat ja konversiot eivät ole vielä käytettävissä.

Esitysluonnoksessa ei ole määritelty tietopisteen omia tavoitevastausaikoja, vaikka ne vaikuttavat suoraan kaivajien ja lupaprosessien aikatauluihin. Myös verkkotietokyselyjen voimassaoloaika tulisi määritellä, sillä verkkojen sijainnit voivat muuttua nopeasti, ja ilman aikarajaa voi syntyä riski, että käyttäjä perustaa työnsä vanhentuneisiin tietoihin.

Pääkaupunkiseudulla selkein ratkaisu on ohjata johtotietokyselyt kaupungin järjestelmään, jossa lupaprosessien aikatauluohjaus ja aloitusikkunat ovat selkeitä ja toimivia.

6. Miten arvioitte verkkoinfrastruktuurin sijaintitietojen käsittelyn kokonaisturvallisuutta ja uusien turvallisuusvaatimuksien riittävyttä ja kattavuutta?

Kokonaisturvallisuuden kannalta on ratkaisevaa, että kaivaja saa kaikki tarvitsemansa tiedot yhdestä, kattavasta ja luotettavasta lähteestä. Helsingissä tämä toteutuu kaupungin ylläpitämän järjestelmän kautta, joka sisältää myös yksityiset johdot ja on osa lupaprosessien kokonaisohjausta. Valtakunnallinen tietopiste ei tarjoa vastaavaa kattavuutta eikä näin ollen paranna turvallisuutta alueilla, joilla tiedot ovat valmiiksi keskitettyjä ja ajantasaisia.

Kriittisten tietojen kohdalla hajautettu tiedonkäsittely on turvallisin vaihtoehto. Tarkkojen sijaintitietojen keskittäminen valtakunnalliseen järjestelmään ei ole turvallisuusperusteisesti suositeltavaa. Turvallisuusselvitysten osalta on tärkeää välttää päällekkäinen työ ja varmistaa, että selvitykset voidaan tehdä keskitetysti ja hyödyntää useiden toimijoiden tarpeisiin.

7. Muita huomioita tai kommentteja hallituksen esityksestä?

Lopuksi korostamme, että esitysluonnoksen valmistelussa ei ole hyödynnetty Helsingin kaltaisten suurten kaupunkien pitkälle kehitettyjä käytäntöjä siinä määrin kuin olisi ollut mahdollista. Aiemmilla lausuntokierroksilla on jo tuotu esiin, että Helsingin alueella tietopisteen tulisi toimia nimenomaan reitittävänä kerroksena, ei rinnakkaisena järjestelmänä. Tämä olisi edelleen toimivin ja tarkoituksenmukaisin ratkaisu, joka mahdollistaisi valtakunnallisen tietopisteen rakentamisen ilman, että toimiva paikallinen malli korvataan tehottomalla ja kalliilla kaksoisrakenteella.

Toivomme, että ministeriö harkitsee vakavasti asian palauttamista jatkovalmisteluun, jotta alan toimijoiden näkemykset voidaan ottaa aiempaa paremmin huomioon ja jotta sääntelykokonaisuudesta muodostuu tarkoituksenmukainen, lisäarvoa tuottava ja kustannustehokas.

Eksymä Riku
Helen Oy